

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

פר' כי תצא

ה'תשפ"ב

לעומקו של מקרא כי תצא

מאורחות החיים, נצבת התורה
לימינך לנחיתך בדרך, לידע המעשה
הנכון אשר תעשה. כי ממנה תוצאות
חיים.

ומובא בפרדס רימונים בשם ר' חיים
ויטאל ז"ל ע':

ולכן גם מצוות שהנן בגדר רשות, או
שאין חלות על האדם אלא בהזדמן,
גם אותן יש לאדם להתאמץ ולהשתדל
לרדף אחריהן לקימן לטובת השלמת
תקון נשמתו בזה העולם.

ואשר על כן נתקבצו המצוות
המזדמנות לפרשת כי תצא, לומר לך,
כי תצא למלחמת התורה והמצוה, אל
תנה ירך מן המזדמן לך, שאין אתה
יודע מתן שכרן של מצוות, ושכר
מצוה מצוה, לתקן שרשה ושרשיך
במקום עליון.

מלחמת הרשות

ושבית שבין

כי-תצא למלחמה על-איביה ונתנו
ה' אלהיה בנדך ושבית שבין
(כא, י')

פירש רש"י (פס' יא') במלחמת
הרשות הכתוב מדבר. כלומר בפשט

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל:

leshem895@gmail.com

כי-תצא למלחמה על-איביה ונתנו
ה' אלהיה בנדך ושבית שבין:
(כא, י')

מצוות מזדמנות

כי-תצא. בשימת לב, רב רובן של
המצוות הנאמרות בפרשתנו הן מצוות
מזדמנות. כגון: כי-תצא וראיתך, כי-
תהיין לאיש שתי נשים, כי-יהיה
לאיש בן סוחר ומוכה, כי יקרא קו-
צפור, כי תבנה בית חדש, כי-יקח
איש אשה, כי-ימצא איש, כי יהיה
(נער) נערה, כי-תצא מחנה על-
איביה ונשמרת, כי-תדר גדר, כי
תבא בכרם רעה, כי תבא בקמת רעה,
כי-יקח איש אשה חדשה, כי תקצר
קצירך בשדה, כי תחבט זיתך, כי
תבצר פרמך, ועוד כהנה וכהנה,

לומר לך, כי תצא למלחמתה של
תורה, דע כי אתה נלחם לכבוש תורת
חיים. אשר בכל עת וזמן ובכל מצב

לעומקו של מקרא כי תצא

העולה על רוחך, אלא אדרבה, כדי להילחם ברשות ולכלוא אותה לבלתי תיסרך, ולבלתי התודע אליה עוד.

וְשָׁבִיתָ שְׁבִינֹו. על דרך הרמזו תרמוז הפרשה על חזרה בתשובה. לכן נאמר וְשָׁבִיתָ. אל תקרי וְשָׁבִיתָ אלא וְשָׁבִיתָ. כנאמר בפר' ניצבים (ל, ב') וְשָׁבִיתָ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ עַד שתעשה תשובתו של הקב"ה, והיינו שְׁבִינֹו. ולכן אמר ירח ימים הוא חדש אלול כמובא באוה"ח הק', שבו מתקבלת תשובתך ביותר. וְרָאִיתָ בְּשִׁבְלָה, והתבוננת בדרך התשובה, טעמת וראית כי התשובה היא יפת תאר עד מאד, כאומרו (תהלים לד, ט) טַעֲמוֹ וְרָאוּ כִּי-טוֹב ה'.

וְתִקְרָא הַתְּשׁוּבָה אֶשֶׁת, נוטריקון אש תורה, שהתשובה מתקבלת ביותר כשהיא באה מאש תורה שיוקדת בך. וְחִשְׁקָתָ בָּהּ, וגמרת בלבך שתהיה תשובה זו לחלקך תמיד. זה שנאמר וְלִקְחָתָ לָּךְ לְאִשָּׁה.

וְהִבְאֵתָהּ אֵת תשובתך, כמביא ביכורים לבית ה', אֶל-תְּוֹךְ בֵּיתְךָ, אל פנימיותך שלא תהיה תשובה חיצונית בלבד אלא גם פנימית.

הדברים דיבר הכתוב במלחמה שבה נשאלים על ידי הסנהדרין, לאפוקי ממלחמת מצוה שביד המלך להחליט.

ולעומקו של מקרא יִדְרֵשׁ עַל דֶּרֶךְ הַמוֹסֵר: לעולם ילחם אדם בכל כוחו במושג "רשות". שלא יאמר אדם התורה התיירה ויש לי רשות. שעל ידי כך יבוא להקל ראש בדברים הרבה.

וכמובא בפרקי אבות (א, י') אל תתודע לרשות. ועל דרך הפשט תכוון המשנה לרשות השוררת, מלשון שְׁרָרָה, שלא תמיד תיטיב עמך.

ולעומקו של מקרא ידרש בזה אל תתודע למילה רשות. ומלחמה זאת עם היצר תיקרא מלחמת הרשות. שהיום יאמר לו יצה"רע יש לך רשות ובאמת יש לו, ומחר שוב יאמר לו יצה"רע יש לך רשות ובאמת אין לו, ויתיר לעצמו דברים האסורים.

לכן נאמר וְשָׁבִיתָ שְׁבִינֹו. שהשבאי ששבה ממך את המילה רשות, שְׁבָה גם אותך להיות ברשותו של השבאי, ומעתה יכול הוא לעשות בך כרצונו, עד אשר תשוב ותשָׁבֶה אתה את רשותך ממנו, כדי שתהיה אתה ברשות עצמך, ולא כדי לעשות ככל

לעומקו של מקרא כי תצא

מעשה פילגש בגבעה ולא נשאר ביבש גלעד כי אם מעט אנשים מן המיושבים בעיר כי כל השאר היו עם אספסוף לכך מעיד כי אליהו מן התושבים כך שמעתי מהר"י טרוט"י משם הר"י בה"ר יצחק ממלאוש. ע"כ לשון התוספות.

ובשימת לב, נרמז כינויו מהפסוק עצמו, שכן בפסוק הנ"ל מלכים א' פרק י"ז פס' א' כתיב **מתשבי חסר וו'**, וי'אמר **אליהו התשבי מתשבי גלעד**. **התשבי מתשבי** כתיב. וכאמרו: **התשבי מתשבי**. וכבר נרמז מימות עולם ושנות דור ודור, עת שלח נח את העורב מן התיבה, ונאמר שם: **וישלח את-העורב ויצא ושוב עד-בבשת המים מעל הארץ**: (בראשית, ח, ז')

ופירש רש"י עד **בבשת** המים. פשוטו כמשמעו. אבל מדרש אגדה (ב"ר שם), **מוכן היה העורב לשליחות אחרת**, בעצירת גשמים בימי אליהו. עכ"ל.

ולית מילתא דלא רמיזא באורייתא, שהרי **עד-בבשת** הן אותיות **עד תשבי**. כפיוט למוצאי שבת על אליהו הנביא: **כלכלוהו העורבים** ולא מת לשחת.

או פלף לדרך זו: מאי **אל-תוף ביתך**, לנהל את ביתך על פי דרך התשובה שקבלת עליך.

וגלחלה את-ראשה ועשתה את-צפרניה הם הקליפות אשר נדבקו בך בטרם תשובתך. עתה תסיר אותם ממך, לכן נאמר בהמשך **והסירה את-שמלת שבלה מעליה** (פס' יג') ומעתה תהיה **התשובה** לך ולחלקך **כל הימים**.

ותשבי ושבו

ועל דרך לשון נופל על לשון ירמוז לאלהיו התשבי. באשר **ושבית שבו** הן אותיות **ותשבי שבו**. ולכן ירמוז הכתוב למה שאמר הנביא מלאכי ג', כג': **הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב-אבות על-בנים ולב בנים על-אבותם**. ואשר על כן, כל השבים נקראים על שם אליהו הנביא אליהו התשבי: **ותשבי שבו**.

ואמנם, נקרא אליהו התשבי שהיה מתושבי גלעד ככתוב: (מלכים א' פרק י"ז פס' א') : **ויאמר אליהו הנביא מתושבי גלעד**, ואמרו **תוספות** תענית ג. **ויאמר** אליהו **התשבי מתושבי גלעד**. לכך נקרא **מתושבי גלעד** לפי שהרגו ישראל אנשי יבש גלעד על

לעומקו של מקרא כי תצא

כי במלחמת היצר הכתוב מדבר, והוא מלחמת הרשות האמור שיש לכל אדם רשות הבחירה בין יצר הטוב ליצר הרע.

ומובא בברייתא (קידושין ל, עמ' ב') אמר להם הקב"ה לישראל בְּנֵי בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר (בראשית ד, ז) הָלוֹא אִם-תִּיטֵיב שְׂאֵת [ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואליה תשוקתו ואתה תמשל-בו].

ולעומקו של מקרא, יש להבין כיצד למדה הגמרא מפסוק זה שהעוסק בתורה אינו נמסר בידי יצהר"ע: אִם-תִּיטֵיב ירמוז על התורה שנקראת טוב. כאומרו כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. שְׂאֵת ירמוז על התנשאות האדם לדרגה עליונה. וכאומרו: אִם-תִּיטֵיב ותהיה עוסק בתורה, תהיה בדרגה של שְׂאֵת, שתתנשא מעל גבי יצר הרע, ולא תימסר בידו.

או כלך לדרך זו: מאי שְׂאֵת, אם תיטיב במשא ומתן בתורה הרי הוא היצר הרע נמסר בידך. שכן שְׂאֵת הן אותיות: משא ומתן.

ועל דרך הצח בהסבר פיוט זה, שתהיה תקומה לאליהו אשר ישיב לבבות על בנים ולא תשחת הארץ כבדור המבול. ורמז בעורב שתהיה התשובה עֲרֵבָה על השבים שישובו מאהבה, ערב משיח וערב תחיית המתים, כפי שנאמר בפסוק הנ"ל [מלאכי ג, כג]: הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנָי בּוֹא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא.

ואשר על כן גם כאן יאמר: שלכן נקרא תשבי, על שם ששובה לב השבים בכל לב, כנאמר: וְשָׁבִיתָ שְׁבוּ, וְשָׁבִיתָ אוֹתִיּוֹת וְתִשְׁבִּי. שְׁבוּ, אל תקרי שְׁבוּ אלא שְׁבִיו לקיים וְהָשִׁיב לֵב-אֲבוֹת עַל-בְּנֵים וְלֵב בְּנֵים עַל-אֲבוֹתָם.

וְלִקְחֶתָּ לָהּ לְאִשָּׁה (פס' יא') פירש"י לפשוטו של מקרא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע וכו' כנ"ל.

ועוד פירש רש"י: במלחמת הרשות הכתוב מדבר. והיינו לפשוטו במלחמה ממש. ובהמשך פירש רש"י גבי אשת יפת תאר: לא דברה תורה אלא כנגד יצר. ולכן יש לומר על דרך הדרש

לעומקו של מקרא כי תצא

וסִפֵּר מִלְחַמַּת ה', היא הגמרא, בה סדרו רבינא ורב אשי כל מחלוקות החכמים ותירוציהם.

וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֵיךָ בְּנֶדֶךָ. אחר שתבקש ממי שהחכמה שלו, וּנְתַנּוּ ה' אלקיך, את פירושו של הלימוד בְּנֶדֶךָ.

וְשִׁבִיתָ שְׂבִיבוֹ. מה שלקח ממך יצר הרע שהפריע בלימודך, תשבה ממנו בחזרה על ידי השתדלותך ועיונך.

וְרֵאִיתָ בַּשְּׂבִיָּה אִשָּׁת יֶפֶת-תְּאֵר, כאשר תזכה לראות יפיה של הסוגיה, וְחִשְׁקֶתָ בָּהּ מְרֹב חֶשֶׁקךָ בה, וְלִקְחֶתָ לָךְ לְאִשָּׁה תהיה הסוגיה כעצם מעצמך, ובשר מבשרך והיא תהיה לך לְחֶלְקֶךָ כפי תפילתך "ותן חלקנו בתורתך". וְהִבְאֵתָה תביא את הסוגיה כפי הבנתך אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ, אל בית המדרש.

וּגְלַחָה אֶת-רֵאשִׁיָּה וְעִשְׂתָּה אֶת-צִפְרִנְיָה, ירמוז על דרך חזרת הלימוד, שיהיה כבתחילת לימודך מראשה ועד סופה. וְהִסִּירָה אֶת-שְׂמִלַּת שְׂבִיָּה מֵעֲלֵיָה כאילו לא שבית אותה כלל, ולא לְמַדְתָּה כלל

ועל דרך הצת, שְׂאֵת הוא אותיות אִשָּׁת, וירמוז לְאִשָּׁת יֶפֶת-תְּאֵר, שהיא נסיון היצר הרע, והיא היא הדרשה, שאם-תִּיטִיב בתורה, אף אם יהיה נסיון היצר הרע כְּאִשָּׁת יֶפֶת-תְּאֵר להותך הדרך, לא יוכל לך, כי אתה בדרגה של שְׂאֵת.

ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנא' לפתח חטאת רובץ.

בפתח בית המדרש בצאתכם ממנו, כבר שם אתם נמסרים בידו.

ואשר על כן תִּדְרֹשׁ הפרשה לעומקו של מקרא ללימוד התורה הק' שהיא תבלין ליצר הרע. וכה תִּדְרֹשׁ: כִּי-תֵצֵא לְמִלְחָמָה היא מלחמתה של תורה.

על-אִיבֵיךָ הם החבורה אתם אתה לומד. וקראם אִיבֵיךָ כדאמר רבי חייא בר אבא (קידושין ל, עמ' ב) אפיל האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה נעשים אויבים זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר {במדבר כא-יד} על פן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחַמַּת ה' אֶת וְהִבְּסוּפָה אל תקרי בְּסוּפָה אלא בְּסוּפָה.

לעומקו של מקרא כי תצא

וְעִשְׂתָּה אֶת-צִפְרֹנֶיךָ
(כא, יב')

תְּגַדְלֶם אוּ תְקַצְצֶם

פירש רש"י וְעִשְׂתָּה - תְּגַדְלֶם, כדי שתתנוול. ולכאורה נראה כסותר דברי עצמו, שכן בבראשית (א, ז') נראה מפירושו לכאורה וְעִשְׂתָּה - תְּקַצְצֶם.

וכן פירש רש"י על הפסוק וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ: וַיַּעַשׂ - תְּקַנּוּ עַל עֲמֻדוֹ, והוא עשייתו, ומביא שם רש"י: כמו: וְעִשְׂתָּה אֶת-צִפְרֹנֶיךָ. ולכאורה כוונתו לפי זה וְעִשְׂתָּה - תְּקַצְצֶם. שהעולם שָׁאף להתעצם ולהתרחב והקב"ה אמר לעולם דַּי ואשר על כן נקרא הקב"ה א-ל שד"י. וכפי שפירש רש"י את דברי יעקב אבינו לאחיו יוסף (בראשית, מג, יד) וְאֵל שְׂדֵי יִתְּנֶם לְכֶם רִחֲמִים, מי שאמר לעולם דַּי, יאמר דַּי לצרותי.

ויש ליתן טעם, מדוע רש"י יפרש וְעִשְׂתָּה בשני אופנים שונים שלכאורה סותרים זה את זה. שכן ב"כי תצא" פירש תְּגַדְלֶם, ובבראשית עולה כביכול מפירושו: תְּקַצְצֶם.

מעולם, ועל ידי כך תתישב הסוגיה היטב בתוכך, שנאמר וַיִּשְׁכַּח בְּבִימָהּ. ובבבב אֶת-אֲבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ שְׁמַעְתָּה אין היא עוד כביכול נחלת הקב"ה והשכינה הק' לבד, כי לא בְּשָׁמַיִם היא, אלא גם ובעיקר נחלתך לעולמים. ואמר יְרַח יָמִים שעל ידי כך תוכל להגיע לדרגת "וְהָרִיחוּ בִירַאת ה'", היא דרגת רוח הקדש, לארץ יָמִים .

וְאַחַר כֵּן ירמוז לעת יפטר מן העולם, תְּבֹא אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָּהּ, שהיא תְּקַרָּא על שמך, ואתה תְּקַרָּא בעל הסוגיה, וְהִיטָה לָּךְ לעת פקודה, תתלווה אליך בעולמות עליונים וְהִיטָה לָּךְ לְאִשָּׁה לעת תחיית המתים.

וכדאמר ר' יוסי בן קסמא (פרקי אבות פרק ו' משנה ט') שְׁבִשְׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם אֵין מְלֻוֵּן לוֹ לְאָדָם לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, אֲלֹא תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלִבְדּוֹ, שְׁנַאֲמַר (משלי ו) בְּהִתְהַלֵּכְךָ תִּנְחָה אִתְּךָ, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ, וּבְקִיצוֹתָּהּ הִיא תִּשְׁחִיחֶךָ. בְּהִתְהַלֵּכְךָ תִּנְחָה אִתְּךָ, בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ, בְּקִבְרְךָ, וּבְקִיצוֹתָּהּ הִיא תִּשְׁחִיחֶךָ, לְעוֹלָם הַבָּא.

לעומקו של מקרא כי תצא

ועל דרך האמונה יש לומר שכאן גילה הכתוב את כל תקף הבחירה בידי האדם. כפי שאמרו (ברכות, י עמ' א) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. שהיראת שמים היא בידי אדם.

והשווה רש"י את "וְעִשְׂתָּהּ" של אשת יפת תאר ל"וַיַּעַשׂ" דרקיע, כאמרו: כשם שבדברים הגשמיים כאשר יפת תאר אם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור כן בדברים הרוחניים בענין יראת שמים, אם אין הקב"ה נותן היראת שמים בידי האדם בהיתר, ע"י בחירה, יקחנה האדם באיסור, ובקל יוכל להגיע לידי טעות של "אֲדַמָּה לעליון", ובמקום עֶקֶב עֲנֹה יֵרָאֵת ה' יגיע לתועבת ה' פֶּלַגְבָּה לֵב (משלי טז-ה).

וכבר רמזה חכמים ליראה הפסולה באומרם לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. [ברכות פרק ב' משנה ח'].

אך מכיון שבחר האדם בחירתו הטובה להתקדש ולהיטהר, הרי יכול הוא גם יכול ליטול את השם, וכאור החיים הק' על הפסוק קִדְשִׁים תִּהְיוּ: [ויקרא יט, ב'] תהיו לשון עתיד פירוש אין הפסק למצוה זו, כי כל שער מהקדושה אשר יכנס, עדיין ישנו בגדר

ובשימת לב, מחלוקת היא (ביבמות מח.) על הפסוק וְעִשְׂתָּהּ אֶת-צִפְרֹנֶיהָ. ר' עקיבא אומר תִּגְדְּלֶם ור' אליעזר אומר תִּקְצְצֶם.

ואשר על כן יש לומר, שבכל מקום תירץ רש"י לשיטתו לפשוטו של מקרא למען ירוץ הקורא בו. כיצד: בבראשית פירש לפי ר' אליעזר שאמר תִּקְצְצֶם. תקנו על עמדו. וב"כ תצא", פירש"י לפי ר' עקיבא שאמר תִּגְדְּלֶם, כדי שתתנוול.

או כלך לדרך זו, שבשניהם גם בבראשית וגם בפרשת כי תצא פירש רש"י לפי ר' עקיבא שאמר תִּגְדְּלֶם. ומה שפירש בבראשית על הרקיע תִּקְנוּ עַל עֲמָדוֹ הֵינּוּ בַמֵּרְחָבִים. שגדלו לרקיע במרחבים כפי מה שניתן היה לראות במתן תורה. וכפירוש רש"י על הפסוק (דברים, ד, לה) אַתָּה הִרְאֵתָ לְדַעַת פִּי ה' הוּא הֶאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבָּדוֹ: כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד. והיינו שגדלו במרחבים, וכמובא ב"נשמת כל חי" ושפתותינו [שבח] במרחבי רקיע.

לעומקו של מקרא כי תצא

ולכן נקרא היצה"ר מנוול. שאורג מצודתו כ"נול". ולבסוף מנוולו. אף האדם יעשה כן ויענה מנוול כאוולתו, ויארוג לו מצודתו בבית המדרש. ויכוון לפירוש רש"י תגדלם כדי שתתנוול.

ובראותו כי גמלה בלב יצר הרע להכשילו אע"פ שלקחו לבית המדרש וקרא ק"ש והוא אומרם אם נצחו מוטב ואם לאו - יזכיר לו יום המוות [ברכות ה.], וכדלקמן. ובעמדו על נפשו כנגד היצר ינהג בדרך של תְּקַצֵּצִים. שלא יתן ליצר הרע כל מעמד כנגדו ככתוב [תהלים קעט, ד'] הֲתִהְיֶה צְדִיק קֹצֵץ עֲבוֹת רָשָׁעִים. וכן הוא לשון נופל על לשון כאומר: [ויקרא קדושים, כ, כג'] וְאַתָּה בָּם. [ולא תִלְכֹּד בְּחֻקֵּי הַגֹּיִם אֲשֶׁר-אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת-כָּל-אֱלֹהֵי עֲשׂוֹ וְאַתָּה בָּם] וכפירוש רש"י שם: וְאַתָּה. לשון מֵיאוֹס. שיתן בלבו לִמְאוֹס בחמדת היצר.

ושתי הנהגות אלו מצאנו אצל יוסף הצדיק: לר' עקיבא שאמר תְּגַדְּלֵם יהיה כיוסף הצדיק שפטפט ביצרו, ולר' אליעזר שאמר תְּקַצֵּצִים יהיה כיוסף הצדיק שקיים בנפשו "וינס החוצה".

הכנסה שער אחר למעלה ממנו, כי אין שיעור להדרגות הקדושה המזומנת לכל הרוצה ליטול את השם.

ועל דרך המוסר, יש להוסיף ולומר, מה שגידלו ותקנו על עמדו במרחבים, רצונו לומר שכן תהיה שאיפתו של הירא שמים, ליראת שמים כמרחבי אין קץ.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי בהיות פרשת אשת יפת תאר מדברת כנגד יצר הרע, אלו שתי הדעות יכוונו לאופני המלחמה ביצר הרע. שלעתים יש לנהוג בדרך של תְּקַצֵּצִים, ולעתים בגדר של תְּגַדְּלֵם. ובהיות הצפרניים שאריות העור אשר נשל בעת החטא של אדם הראשון, [הזוה"ק ויקהל ר' ע"ב] ירמזון הדברים להנהגה הנכונה כנגד היצר הרע הרוצה להחטיאו. כיצד:

בראותו כי ירחק ממנו יצרו ואין הוא ממחר להכשילו, ינהג בדרך של תְּגַדְּלֵם, והיינו לגדול בתורה וביראת שמים שיוכלו לעמוד כתריס בפני הפורענות. כשם שאמרו לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. וכפי שדרשו [סוכה נב:]: פגע בך מנוול זה, הוא היצה"ר משכהו לבית המדרש.

לעומקו של מקרא כי תצא

באהובה. ועל כן נקראת **שְׁנוּאָה** **שמתנשאת**. ומשנער מבטן אמו היא עמו, ככתוב **לפתח חטאת רובץ. וְיִלְדוּ-לוֹ בָנִים** הם המעשים שלו ופירותיהם. **וְהָיָה הַבֶּן הַבְּכוֹר לְשְׁנוּאָה**. כי היא עמו מימי ילדותו ויצר הרע שולט בו **מנעוריו**. ועל כן מעשיו מעשי הנעורים הם פרי האשה **השְׁנוּאָה**, ולכן גם נסמכת הפרשה **לבן סורר ומורה הוא היצר הרע הוא בן השניאה**.

ועוד יש ליתן טעם מדוע **השְׁנוּאָה** תקרא גם **שְׁנוּאָה**. ויש לפתור על פי מה שאמרו יצה"ר אימת נכנס באדם, משעת לידתו, שנאמר **לפתח חטאת רובץ**, ויצר הטוב אימת נולד באדם משעה שנהיה בן שלש עשרה למצוות.

ומעתה, כל זמן שיצה"ר **לבדו** אצל הנער, עד היותו לאיש, יקרא יצהה"ר **שְׁנוּאָה**. והוא נקרא הבכור, זה שאמר הכתוב והיה הבן **הבכור לְשְׁנוּאָה**. ומשנולד **היצר הטוב** בנער בעת היותו לאיש, הותש יצהה"ר מעט, ויקרא יצהה"ר **שְׁנוּאָה**. וסימנך, **שְׁנוּאָה** עם יו"ד שהוא בגימ' **עשר**, **שְׁנוּאָה** עם ו' שהוא בגימטריה **שש**. שהותש כח היצה"ר ע"י יצה"ט שנולד.

סמיכות הפרשיות לעניין יצר הרע

כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהוּבָה וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה וְיִלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֶהוּבָה וְהַשְׁנוּאָה וְהָיָה הַבֶּן הַבְּכוֹר לְשְׁנוּאָה וְגו' (כא, טו').

בטעם סמיכות הפרשיות מובא בדעת זקנים, כי **עבירה גוררת עבירה**. לקח אשת יפת תאר, מריבה בתוך ביתו והרי האהובה והשנואה. ומזה יצא בן סורר ומורה, והמתגלגל מזה כי יהיה באיש חטא משפט מות. והוא על דרך **הפשט**.

ולעומקו של מקרא יאמר, **שנסמכו הפרשיות** גם לענין מה שפירש רש"י באשת יפת תאר **שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע**.

ואשר על כן ידרש: הָאֶהוּבָה היא הנשמה הקדושה וכפי שנאמר בה (מיכה ז, ה') מְשַׁכְּבַת חֵיקָה שְׁמֵר פֶּתְחֵי-פֶיךָ ופירש"י שם מְשַׁכְּבַת חֵיקָה נשמתך. וְהַשְׁנוּאָה היא הרוח הרעה מסטרא אחרא מצד היצר הרע, ומתנשאת ומושלת גם בו וגם

לעומקו של מקרא כי תצא

בו באדם יצר הטוב. וזה שממשיך
הכתוב **בְּכֹל אֲשֶׁר-יִמְצָא לּוֹ** (כג, יז)

כאן רמז הכתוב **בְּמָה** ינתן לַיָּצֵר
הטוב כח **פִּי שְׁנַיִם** להתגבר על יצר
הרע. **שיזכיר לו יום המות**. כי כן
ירמזון אֵלֶיךָ מִלֵּיא **בְּכֹל אֲשֶׁר-יִמְצָא**
לּוֹ, על יום המות, כדאמר רב נחמן בר
יצחק [מסכת ברכות דף ה' עמ' א'] על
הפסוק על זאת יתְּפַלֵּל כָּל חֹסֵיד אֱלֹהִים
לְעֵת מָצִיא (תהלים, לבו), מאי לְעֵת
מָצִיא. לְעֵת מָצִיא זה יום המיתה
שנאמר לְמֹנֹת תּוֹצְאוֹת. (תהלים
סח, כא). הכי נמי, יִדְרֹשׁ יִמְצָא לּוֹ
שיזכיר לו יום המות.

כמובא במסכת ברכות דף ה' עמ' א'
א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש
לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר
הרע [כלומר ילחם בו]. שנאמר
{תהילים ד-} רְגִזּוּ וְאַל-תִּתְּטְאוּ אִם
נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה
שנאמר אֲמַרְוּ בְּלִבְכֶם אִם נצחו מוטב
ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר
עַל-מִשְׁפַּכְכֶם אִם נצחו מוטב ואם לאו
יזכור לו יום המיתה. שנאמר
וְדָמוֹ סָלָה. ופירש רש"י וְדָמוֹ סָלָה
יום הדומיה הוא יום המות שהוא

ועוד על דרך הצח, אל תקרי שְׁנַיִמָּה
אלא שְׁהַנִּימָּה. שהניאה את האהובה
מבעלה. או כלך לדרך זו שְׁהַנִּימָּה.
[עם מפיק בה"א]. שהבכור שהיה
לשניאה, הניא אותה, את האהובה
מבעלה.

ועוד, לעומקו של מקרא, **לֹא יוּכַל**
לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֱהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן
הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר כּוּוּנְתוֹ שְׂלֵא יִתֵּן לוֹ
לַיָּצֵר הַטּוֹב חֲשִׁיבוֹת, כֹּל עוֹד לֹא
גִירָשׁוּ לַיָּצֵר הַרַע. וכפי שאמרו
ולעבדו בכל לבבך, בשני יצריך.

וזה שממשיך הכתוב **פִּי אֶת-הַבְּכֹר**
בֶּן-הַשְּׂנוּאָה יַפִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם
בְּכֹל אֲשֶׁר-יִמְצָא לּוֹ וגו'. (כג, יז)

על פי הנ"ל שמכוונים הדברים כנגד
היצר הטוב והיצר הרע, יש ליתן טעם
מאי יַפִּיר.

ויש לומר, לעומקו של מקרא, מאי
יַפִּיר, יַפִּיר את ערמתו של היצהר"ע,
לָתֵת לוֹ, למתגבר על יצר הרע, פִּי
שְׁנַיִם מכוחותיו במלחמתו נגדו, פִּי-
הוא ראשית אָנוּ, כי הוא, היצר הרע,
ראשית אָנוּ, שנכנס באדם עם לידתו,
והוא גדול מיצר הטוב בי"ג שנה. שכן
רק בהיותו לאיש בגיל י"ג שנה, נולד

לעומקו של מקרא כי תצא

בו שליטה על האדם. וזה יהיה אחד הפירושים של "אין שלטון ביום המות". לפי הפשט לאדם אין שלטון, ביום המות, ולעומקו של מקרא כנ"ל, **ליצר הרע** אין שלטון על האדם ביום המות.

ועוד יאמר, **בהיות האדם** מזכיר לו ליצר הרע את יום המוות הרי הוא כבר בדרגת תשובה, וממילא בזה הוא מנצחו.

ובמסכת ברכות יא עמ' ב' תקנו חז"ל לומר בתפילת יוצר: יוצר אור ובורא חֶשֶׁךְ עֲשֵׂה שְׁלוֹם ובורא את הכל. וכבר העירו בגמרא, שהרי לא כך כתוב (ישעיהו מה, ז). **אלא**, יוצר אור ובורא חֶשֶׁךְ עֲשֵׂה שְׁלוֹם ובורא רַע ו**תירצו שנקט לישנא מעליא**. ושינו הכתוב לומר במקום ובורא רע ובורא את הכל.

וְהַיּוֹנֵן בָּהּ, מנין לקחו חז"ל לשנות מ"רע" דווקא ל"הכל". והרי אפשר לכתוב לישנא מעליא ולשנות כמתבקש מבחינת הלשון מ"רע" ל"טוב". כעין: יוצר אור ובורא חשך עושה שלום ובורא טוב. **ובשימת לב** יש לומר שפיל לסיפא דקרא. שנאמר בהמשך הפסוק [ישעיהו מה, ז]: יוצר

דומיה עולמית. **ובזה** ינצחו ודאי ליצר הרע.

וְהַיּוֹנֵן בָּהּ, מה יש בהזכרת יום המות שבזה ינוצח ודאי היצר הרע. והרי זו משאת "נפשו" של היצר הרע להפילו לקרבנו עד אשר יראה השחת ח"ו. וכפי שאמר ריש לקיש [ב"ב ט"ז]. הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות. אם כן כיצד ינצחו בהזכירו לו יום המות!?

ויש לומר, שכל זמן חיותו של האדם יצר הרע אחוז בו ואינו מרפה ממנו. שזה כל תכליתו **להפריעו ולהטרידו**, כדי שיתגבר ו**יחזור בתשובה**. ומיום המות ואילך לא יוכל עוד לקיים יעודו בו. ועוד, כפי הכתוב בספרים הק' כאשר הבשר מרקיב בקבר, רק אז אין ליצר הרע אחיזה בו. לכן יטרידהו יצר הרע **עד המיתה ולא עד בכלל**. שהרי אז הוא עובר ובטל אצל אדם זה עולמית.

ומה שאמר ריש לקיש הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המוות שזו תכליתו להורגו, כוונתו לומר **בלא עשה תשובה**. אבל בעשה תשובה שוב אין יצר הרע רוצה לעזבו. ולכן יזכיר לו יום המות, הוא היום שאין לו

לעומקו של מקרא כי תצא

וְרַעְנָנִים יִהְיוּ. וידרש וְרַעְנָנִים ומן הרע הם ננערים. לכן נאמר (תהלים מט, יח) **כִּי לֹא בְמוֹתוֹ יִקַּח הַכֹּל**. כלומר במוותו לא יקח אתו את היצה"ר, הנקרא כל.

וזה שנאמר טוב שם משמן טוב ויום המות מיום היוולדו. וְהַיּוֹנָן פָּה, מה טוב ביום המות יותר מיום היוולדו? אלא כנ"ל, שביום היוולדו ישלוט יצרו הרע, וביום מותו ישוב השלטון ליצרו הטוב. ונאמר בקהלת (ח, ח) **וְאִין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת**. בפשט הדברים שביום המות האדם מאבד את שליטתו שהיתה לו בחייו בתחומי החיים השונים. ולעומקו של מקרא יאמר כנ"ל שביום המות אין שלטון ליצר הרע על האדם. רק בימי חיותו יוכל לשלוט בו היצר הרע אם לא עשה תשובה. ובעשה תשובה הרי הוא בדרגה של מעין עולם הבא כיום תחיית המתים שאין ליצר הרע כל שליטה בו.

וזה שאמר הכתוב **כִּי-הוּא רֵאשִׁית אֲנֹו**. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי **אֲנֹו אלא אֵינוו**. שהקב"ה טבע בכריאה שיהיה היצר הרע ראשית אוננו מנעוריו, כדי להכניע את האדם שיהיה "אֵינוו". שמראשית יהיה האדם כאֵינוו.

אור ובורא חֲשֵׁף עֵשָׂה שְׁלוֹם וּבּוֹרָא רַע אֲנִי יְהוָה עֵשָׂה כָּל-אֱלֹהִים.

ולעומקו של מקרא יאמר: תקנו חז"ל ובורא את "הכל" במקום וּבּוֹרָא רַע, כי הכל הוא יצר הרע הנמצא בכל. וכמאמר חז"ל (קדושין מ) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. והתורה נבראה תתקע"ד דורות לפני בריאת העולם (זבחים קטז), וכמובא (בוהר הק' תרומה קס"א א') הסתכל הקב"ה באורייתא וברא עלמא, שהתורה היא תכנית העולם ועל פיה נברא. יוצא איפוא שהיצר הרע הוא בסיס לתכנית העולם ולבריאתו על פי התורה. רק האדם מצווה להכניע היצר ולנתב אותו לדברים מועילים וטובים וכפי שאמרו [ברכות נד. בכל לבבך - בשני יצריך. שאם לא יצר הרע אין אדם בונה ביתו ונושא אשה ומקים דורות ומתפרנס ואוכל וכו', אלא מכניע את יצר הרע ומשעבדו לטוב.

רק במוותו לא יקחהו עמו כי במוות הוא נפרד ממנו כנ"ל, ואז נפרדות הדרכים עד עת התקומה היא תחיית המתים. שאז יקומו וירננו שוכני עפר, יקומו וירננו יהיו ננערים מן היצר הרע. ככתוב (תהלים צב, טו) **דְּשֻׁנִים**

לעומקו של מקרא כי תצא

ככתוב [משלי, טו, א'] מַעֲנֶה רַף יָשִׁיב חֲמָה.

ואשר על כן נסמכו הפרשיות לַבֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה (כא, יח). הוא בן השניאה. וכנ"ל, הוא **היצר הרע**. ונקרא **סוֹרֵר וּמוֹרֵה**, פִּי תפקידו **להסיר** את היצר הטוב מן הדרך **ולהורות** לו את הדרך אשר הוא רוצה שילך בה. ולכן נקרא **בֵּן**, כי הוא פרי המעשים הרעים שאין **הַבְּיָנָה** סובלתם. ומעתה ממשיך הכתוב לתאר דרכו של יצר הרע:

אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹלָנוּ (כא, כ). כי זה דרכו של יצר הרע, לא רק שאיננו שומע בקולנו אלא אדרבה אף **רוצה שאנו נשמע בקולו**. **זוֹלָל וְסָבָא**. שאין לו גבולות וככל שתתן לו ירצה יותר. **וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זַקְנֵי עִירוֹ וְאֶל-נְעָרֵי מְקוֹמוֹ** ירמוז **לעיריין קדישין**, מלאכים קדושים. שיש לך **להתפלל על הדבר עד שהמלאכים הקדושים יביאו תפילתך לפני נְשֵׂעַר מְקוֹמוֹ** של עולם, הוא שער השמים. ומעתה יתאר הכתוב מה גרם לו לבן סורר ומורה להישמע ליצר הרע שגם הוא נקרא סורר ומורה:

וזה לטוב לו כל הימים אשר הוא חי על פני האדמה, שינסה היצר הרע להכניעו להיות כמי שאינו. ואכן, אם יכנע לו האדם בזה, להיות כאין וכאפס, הרי בזה הכריעו ליצר הרע. ובזה דומה לעמלק שנאמר בו ראשית גוים עמלק, ואחריתו עדי אובד. שאם ישמע לעמלק להיות קרך בדרך, קר לעבירות, הרי בזה נצחו לעמלק שרוצה שנתקרב במצוות. וכן בזה נצחו ליצר הרע שרוצה להפכנו לכאין ואפס בתורה ומצוות ולהיות כאינו, והאדם השלם אכן נהיה כאינו אך במידות וענוה, והוא כגוזלו ליצר הרע ולעמלק ככתוב וַיִּגְזַל אֶת הַחֲנִיט מִיַּד הַמִּצְרִי וַיַּהַרְגֵהוּ בַּחֲנִיתוֹ (שמואל ב, כג, כא). וזה שאמר הכתוב לו משפט הבכורה, לו משפט הדין והגבורה, **וּלְיֹצֵר הַטוֹב הַחֲסֵד שִׁיתַּגְּבֵר עַל הַגְּבוּרָה**. כנאמר [תהלים קיז, ב'] פִּי גָבַר עָלַיִנו חֲסֵדוֹ.

ועל דרך הצח: ליצר הרע **משפט הבכרה** וליצר הטוב **חסד הברכה**. ושלוש אותיות יעידו: **בכרה כרה, ברכה רכה**. כי הבכרה ליצר הרע שבו נאמר [תהלים ז, טז] בּוֹר כָּרָה וַיַּחַפְּרֵהוּ וַיַּפֵּל בְּשַׁחַת יַפְעָל. ואילו הברכה ליצר הטוב שנאמר בו לשון רכה.

לעומקו של מקרא כי תצא

לעומקו של מקרא, תרמוז הפרשה על קירוב הבריות לאביהם שבשמים. שור אחיך הם המצוות החמורות, ושיו הן המצוות הקלות. נידחים שאינם מקוימים בידו. השב תשיבם, השיבם לאחיך להיות מקוימים בידו, כלומר העמידהו על טעותו. כי לא רחוק הוא ויתרצה לקיימם. ואם לא קרוב אחיך אליך, אלא רחוק שנתנכרו מעשיו, ולא יקבל תוכחתך, ואספתו אל תוף ביתך. עליך לקרבו ויהיה עמך עד שיהיה במדריגתך, ואז יהשבתו לו. תשיבהו בתשובה שלימה לקיים קלות כבחמורות, לו, להיות אחד מתוך ל"ו צדיקים שבדור.

וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו. (כב,ג')

לחמרו לשמלתו. הם הנפש הבהמית ומלבושיה. וכן תעשה לתקנם. כי בהעדרם תלקה גם הנפש האלקית. ועוד, שחמורו הוא החומריות שבו, ושמלתו היא הרוחניות שמשלימה בו את חומריותו. וזה נרמז בפסוק לחמרו לשמלתו. אל תקרא לשמלתו אלא לשלימותו. לא תוכל להתעלם, כי אם תתעלם, יתעלם המתעלם. ואם לא

ורגמהו פל אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו (כא,כא)

ורגמהו. והוא לשון גרמא. שהיה באבנים. שהיה נים בא"ב אותיות התורה, שרק היא יכולה להציל מיצר הרע. וכאשר תעסוק בא"ב כלו' בתורה שניתנה בכ"ב אותיות בלא נים, אז תוכל להמית אותו, את היצר הרע מקרבך. כדרך שאמרו מת באהלה של תורה.

והוינן בה, מאי מת באהלה של תורה. מי הוא זה שמת. אם האדם עצמו הרי כבר נאמר וחי בהם. שהתורה מחייה את בעליה. אלא על כרחך היצר הרע הוא זה שמת באהלה של תורה. אדם כי ימות, יכנס לאהל התורה ויחיה, ואז ימות היצר הרע שלו, ויחיה האדם. ועל ידי כך ובערת הרע מקרבך. ובערת את בערת היצר הרע מקרבך. וכל ישראל ישמעו ויראו, כל הישר עם האל, ישמעו ויראו, תוקף מלחמה זו ויראו. שתהיה יראת ה' על פניהם, לבלתי יחטאו.

לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת וגו' (כב,א')

לעומקו של מקרא כי תצא

עליך טוב המלאך הַקָּם. וכביכול אלו דברי המלאך הַקָּם להקב"ה, הַקָּם תְּקִים, הַקָּמוֹת הרבה, חומריות ורוחניות כאחד, למי שקיים עם חבירו הַקָּם תְּקִים עִמוֹ.

תתעלם לא יתעלם המתעלם. לכך אמר ומצאתה. ומצאת ה'. ומצאתה לשכינה הקדושה, הנעלם מכל חי פרט למי שאינו מתעלם מן החי.

פִּי יִקְרָא - פִּי יִקְרָה

פִּי יִקְרָא קו-צָפוֹר | לְפָנָיִךְ בְּדָרְךָ
בְּכָל-עֵץ | אֹו עַל-הָאָרֶץ אֲפָרְחִים
אֹו בִּיָּצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל-
הָאֲפָרְחִים אֹו עַל-הַבִּיָּצִים לֹא-תִקַּח
הָאֵם עַל-הַבָּנִים: שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת-
הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן
יִיטֵב לָךְ וְהִאֲרַכְתָּ יָמִים. (כב, ו' ז')

לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אֲחִיךָ אֹו
שׁוֹרוֹ נִפְלִים בְּדָרְךָ וְהִתְעַלְמָת מֵהֶם
הַקָּם תְּקִים עִמוֹ: (כב, ד')

חמורו הם החיים הגשמיים, החומריים. שורו הם החיים הרוחניים. שור מלשון שור. הבט וראה. וזו ראייה רוחנית. ורמז בזה שכשם שמצוה לעזרו בחומריות כן מצוה לעזרו ברוחניות. הקם תקים עמו. ומידה כנגד מידה. כשם שתקים אותו, הקב"ה יקים גם אותך ברוחניות עמו. לכן נאמר הקם תקים עמו. עמו באותה תקומה רוחנית.

על דרך המוסר והאמונה, הכתוב אומר כי יִקְרָא, באל"ף. לכאורה היה לו לומר כי יִקְרָה, בה"א, לשון מקרה. אלא בא ללמדנו, שאין מציאות של מקרה בעולמו של הקב"ה, אלא הכל מזדמן על ידי קוֹרָא הדורות מראש, לכן נאמר כי יִקְרָא.

ועל דרך הרמז והסוד, הַקָּם הוא שם ק' מתוך ע"ב שמות היוצאים מג' פסוקים ויסע ויבא ויט שבפר' בשלח, ולפי שהוא מְכֻוֹן [על פי הזוה"ק] למילה וּלְעַבְדוֹ שבק"ש בפרשת והיה אם שמע, בזה ירמוז לך הכתוב, כי בעבודתך זו להקים ולקיים את זולתך ברוחניות כבחומריות, בזה ימליץ

וכדאמר רבי בפרקי אבות (פרק ב' משנה א') וְכָל מַעֲשֵׂיךָ בְּסִפְרָא נִכְתְּבִין. בפשט הדברים התכוון רבי לומר שכל

לעומקו של מקרא כי תצא

מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוּ כִּי יָרָא אֲנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכְנִי אִם עַל בְּנִימִים:
הזכיר כביכול לקב"ה מצות שילוח הקן, שנאמר בה לא-תקח האם על-הבנים. והתכוון בזה לשרש המצוה על דרך הסוד, שהצפור תעוף אל קוֹנָה, ותקונן על קוֹנָה, להזכיר לפניו גלות בניו, שְׂבָגִינָה אין עמם השכינה עֲלִימוֹ לגוֹנָה, וַיִּשְׁמַע שׁוֹכֵן מְעוֹנָה את מִשְׁק כִּנְפֵי הַיּוֹנָה וְהִמְנִת קוֹלָהּ, וימהר ויחיש לנו קץ הגאולה.

וזה שהמשיך יעקב בתפילתו: וְאָמַת אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטֵיב עֲמָה וְשָׁמַתִּי אֶת יַרְעָה כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפֵּר מֶרֶב. ואשר על כן אמר בשכר מצווה זו, לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים. וכשם שהיטבתי עם יעקב כן איטיב עם זרעו וזרע זרעו עד עולם, ליום שכולו ארוך לחיי העולמים.

ועל דרך הצח, לכן נסמכה מצות מעקה למצות שילוח הקן, וכאומר: דאגת לשלי, אדאג לשלך. בְּשִׁלְחָה את הקן, קָרַכְתָּ בנין בית המקדש, לכן אבנה לך בית חדש. זה שכתוב בפסוק הבא: כִּי תִבְנֶה בַּיִת הַחֲדָשׁ.

מעשיך יהיו נכתבין בספר, לכן אל תבא לידי עבירה.

ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר, כל מעשיך, גם אלו שעדיין לא עשיתם, הרי הם כתובים לפניו בספר הנסיונות שלך, וכאשר יִקְרָא בספרך, על ידי השר הממונה עליך מלמעלה, או אז יזדמן לפניך הכתוב למציאות. ואע"פ שהרשות נתונה הרי הכל צפוי לפניו, ככתוב בספר. ואשר על כן נאמר כִּי יִקְרָא.

וכגון, כִּי יִקְרָא בספרך: קִן-צִפּוֹר לְפָנֶיךָ! נתונה בידך הרשות לשלח את האם או לקחתה. ועל ידי קיום המצוה לשלח את האם ולקחת רק את הבנים - בזה הוא משלים את חלקו בספר הנסיונות שלו הנקרא על ידי קורא הדורות מראש.

כמו כן כאן בעניין שילוח הקן. אף כי יִקְרָה ויזדמן לך קן צפור בלשון מקרה, דע כי קורא הדורות מראש זימן לך את שילוח הקן, כדי לתקן בה התיקון הנצרך, ואינו על דרך המקרה. לכן כתיב כי כִּי יִקְרָא ולא כִּי יִקְרָה.

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה לתפילת יעקב לפני פגשו את עשו, באמרו: (בראשית לב, יב'-יג') הַצִּילֵנִי נָא

לעומקו של מקרא כי תצא

ולכן, משום שמועד הוא כל תלמיד
לנפילה נאמר מעקה, כי הוא ההכנה
הנדרשת, הגדרים והכללים הנכונים
להגיע אל המסקנה בראש הגג.

דרשת

פי יפול הנפל

פירש"י: ראוי הוא ליפול מששת ימי
בראשית. וליכא מילתא דלא רמיזא
באורייתא.

באשר ירמזון אַלִּין מְלִיא לַמַּפְלַת הַמֶּנּוּ.
באשר המן, ראוי הוא ליפול מששת
ימי בראשית. ונרמז במלים "המן
העץ" שבששת ימי בראשית. וזה
שאמרה זרש אשתו להמן בן המדתא
האגגני: "אַם מְזַרַע הִיְהוּדִים מְרַדְּכִי
אַשֶׁר הִחְלוּתָ לְנַפֵּל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ
פִּי נְפֹל תְּפֹל לְפָנָיו" (אסתר, ו, יג).

אַשֶׁר הִחְלוּתָ. מששת ימי בראשית, אז
כבר הִחְלוּתָ. שמאז כבר היה נכון
האדם ליפול מאיגרא רמא של יצר
הרע של גבהות וגאות לבו, אם לא
ישים מעקה לגגו. ונרמז במלה גג"ך
ר"ת גבהות גאותך.

**פי תבנה בית חדש ועשית מעקה
לגגך ולא תשים דמים בביתך:**
(כב, ח')

על דרך הרמז, תרמוז מצות המעקה
על דרך לימוד התורה: כי תבנה
מלשון התבוננות. בית חדש היא
סוגיה חדשה. לגגך תתבונן ותראה
מהו הגג אשר אליה מגיעה הסוגיה,
כלומר מה תכליתה ולאיזה מסקנה היא
מבקשת להגיע, ועשית מעקה לגגך,
לתכלית זאת עליך לעשות מעקה.
שהוא גדר בטיחות של המסקנה שהיא
תעמוד בכל הקושיות ולא יפול הנופל
ממנו. ועל כך ירמוז הנופל, כפי
שדרש רבה בר רב הונא מאי דכתיב
{ישעיה ג-ו} וְהִמְכַשְׁלָה הַזֹּאת תַּחַת
יְדֶךָ שאין אדם עומד על דברי תורה
אלא אם כן נכשל בהן.

**או כלך לדרך זו שמעקה הוא לשון
עקה צוקה,** שצריך להתייגע ולהתייטר
כדי להגיע אל הגג, אל תכלית שלימות
ההבנה בסוגיה.

ולא תשים דמים בביתך, דמים לשון
מוונות, כי את בניין הסוגיה שלך אי
אפשר להשיג על ידי ממון, אלא
ביגיעה, כי בלא יגיעה יפול הנופל
ממנו.

לעומקו של מקרא כי תצא

עוד ירמוז הכתוב לג' מצוות שנצטוונו בבואנו לארץ. כלשון הספרי: ולשון ספרי ג' מצוות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק.

כִּי תִבְנֶה בַּיִת הַדְּשׁ ירמוז לבנין בית המקדש. **מֵעֵקֶה לְ** - ירמוז להכרית זרעו של עמלק, שהן אותיות העמלק, כנ"ל, **גִּגְגָּה** ירמוז למלך שהוא מעל כולם, כגג הזוה שהוא בראש הבניין.

או פִּלְגֵּה לְדָרֶךְ זו, וְלֹא-תִשִּׂים דְּמִים בְּבֵיתָהּ ירמוז למצות המלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ואזהרה שלא יקנה המלכות בדמים, בכסף, וכן אזהרה לכהן גדול שלא יקנה הכהונה בדמים, **כִּי-יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ** ולא יגמרו כהונתם.

ועל דרף הצח, גִּגְגָּה בגימטריה כ"ו שהוא גימטריה של שם הוי"ה, וירמוז לשבועת ה' שאין ה' שלם ואין הכסא שלם עד שיכרית זרעו של עמלק, ככתוב (שמות יז, טז) וַיֹּאמֶר פִּי יָד עַל פֶּסֶה מִלְחָמָה לִי הוֹיָה בְּעַמְלֵק מִדָּר. דר.

והמן לא רק שלא עשה מעקה וגדר לגגו, אלא **הגביה גגו למרומי גאותו**. **ואשר על כן מעקה לגגה** בהיפוך אותיות הוא **העמלק גגך**. וזה שדרשו חז"ל ששפכה בתו שופכין **מהגג**. כי אין לך תועבה גדולה יותר מן הגאווה. והפילה עצמה **מן הגג**, שאין תקומה לפני גבהות הלב.

ועוד, שמתחילת בריאתו של המן חתום הוא בשם אבותיו **המדתא האגגי**. כי מדתו היא **הגג**. גאותו גבוהה כגג על ראש המגדל. עד לאבות אבותיו. **וזקינו עשו רמוז בו**: שנאמר **ועשית. ועשית מעק"ה** לגג"ך בהיפוך אותיות הוא עשו יתגלגל ממעקך.

ואשר על כן כתוב בכתיב מלא עם שני ווים: **נְפֹל תְּפֹל**. כי הווי' יורה על השגחת ה' בעולם, כי הקב"ה הכין עלייתו, והפילו מרום מדריגתו כדכתיב (משלי טז, יח) **לִפְנֵי נֶשֶׁבֶר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כְשָׁלוֹן גְּבִיה רִיחַ**. וכן נאמר על **עשו** בנבואת עובדיה [א, ג, ד]: **זָדוֹן לָבָה הַשֵּׁיֶאֶף שְׁכָנִי בְחִגְוֵי סִלַּע מְרוֹם שְׁכַתוֹ אָמַר בְּלִבּוֹ מִי יוֹרְדֵנִי אֶרֶץ. אִם תִּגְבִּייה פְּנֹשֶׁר וְאִם בֵּין כּוֹכְבִים שָׁיִם קָנָה מִשֵּׁם אוֹרִיךָ נָאִם ה'.**

לעומקו של מקרא כי תצא

לא-קדמו אתכם בלחם ובמים,
במהרה יהא חוטא ומחטיא כנאמר על-
דבר, וכפירוש רש"י על העצה
שיעצו אתכם להחטיאכם.

ולא אבה ה' אלקיך לשמע אל
בלעם וינהפך וה' אלקיך לה את
הקללה לברכה פי אהבה יהיה
אלקיך. (כג, ו')

ולא אבה פי אהבה. זה לעומת זה.
אל בלעם לא אבה ואותך אהב. כי
בלעם הרי הוא כנחש שנאמר בו
ואיבה אשית בינו ובינך. ולכן לא
אבה. ומאהבתו אותך הפך לך את
הקללה לברכה, ואת ה"לא אבה"
ל"אהבה".

פי-יקח איש אשה חדשה וגו'
ושמח את-אשתו אשר-לקח:
(כד, ה')

יש ליתן טעם לאומרו אשה
חדשה.

לפשוטו של מקרא, פירש"י שהיא
חדשה לו, אפילו אלמנה.

לא-יבא עמוגי ומואגי בקהל ה'
גם דור עשירי לא-יבא להם בקהל
ה' עד-עולם:

על-דבר אשר לא-קדמו אתכם
בלחם ובמים בדרך בצאתכם
ממצרים (כג, ד'-ה')

פירש"י על-דבר. על העצה שיעצו
אתכם להחטיאכם.

ויש לשאול, לכאורה אין זה
כפשוטו, והכתוב יוכיח: על-דבר
אשר לא-קדמו אתכם בלחם ובמים,
ולא על העצה.

וכבר תירץ השפתי חכמים שרש"י
חילק הפסוק לשניים, ורצה לומר שני
הדברים. באומרו על-דבר יתכוון
לעצה שיעצו להחטיאם כלשון הספרי,
ויפרש על-דבר מלשון דיבור. ועוד
סיבה המפורשת בפסוק אשר לא-קדמו
אתכם בלחם ובמים.

ולעומקו של מקרא ועל דרך
המוסר, יכוון בזה לשיטת ספר החינוך
וכן מובא במסילת ישרים
"אחר המעשים ימשכו הלבבות". הן
לטוב הן למוטב. כי מי שיש בידו
מידות מקולקלות כגון מואב אשר

לעומקו של מקרא כי תצא

וּרְחִימִים האמור בעניין יְדַרְשׁ לעניין רחמים. כעין שאמרו מה הוא רחום אף אתה היה רחום לילך בדרכיו. וְרָכַב האמור בעניין ידרש בנוטריקון ורכ"ב. וְרָאָה פָּאָב זולתך.

ובזה ינתן טעם לסמיכות הפסוק שקדם לו, כִּי-נִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה וְשָׂמַח אֶת-אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר-לָקַח, ולנהוג עמה בחסד עולם וברחמים וכו'.

כן ינהג עמנו גואלנו ה' צבאות שמו, קדוש ישראל.

וכנבואת ישעיהו בהפטרה זו (פרק נד, פס' ו-ז-ח: כִּי-כִאֲשֶׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבֹת רִיחַ קָרָאָה ה' וְאִשָּׁת נְעוּרִים כִּי תִמְאָס אָמַר אֱלֹהֵיךָ: בְּרַגַע קָטָן עֲזוּבֹתֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶיךָ: בְּשִׁצְפָה קָצָף הִסְתַּרְתִּי מִנִּי רַגַע מִמֶּיךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֵתֶיךָ אָמַר גְּאֻלְךָ ה'. בב"א.

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְגְּמֵי בְּדָרְךָ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (כד, ט')

פירש רש"י על דרך הפשט, אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר

ולעומקו של מקרא, ועל דרך המוסר, יֵאמֶר כפי שפירש"י (על פי הספרי), בפסוק (דברים ו, ו) אֲשֶׁר אֲנִי מֵצוּךְ הַיּוֹם. לא יהיו בעיניך כדיוטגמא [מצות המלך הבאה במכתב] לְשָׁנָה שֵׁאִין אָדָם סוֹפְנָה [מחשיבה להצפינה ולשומרה], אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי שם). ואשתו, לא יגרע חלקה, ותהיה בעיניו כחדשה בכל יום, ובכך יקיים את המשך הפסוק וְשָׂמַח אֶת-אִשְׁתּוֹ. וידויק מסיפא דקרא אֲשֶׁר-לָקַח. אֲשֶׁר-לָקַח כבר בעבר, ואע"פ כן תהיה בעיניו בכל יום כחדשה. ובזה תדמה לתורה שנאמר בה גם לשון ליקוחים. כי לקח טוב נתתי לכם.

לֹא-יִתְחַבַּל רְחִימִים וּרְכַב כִּי-נִפְשָׁה הוּא חֵבֶל (כד, ו')

לפשוטו של מקרא פירש"י לא ימשכן מזולתו דברים שעושין בהם אוכל נפש.

ולעומקו של מקרא יְדַרְשׁ על דרך הרמז והצח, לא יכבוש את רחמיו מזולתו, כי נפש הוא חובל. ויהיה חובל גם מלשון משכון וגם מלשון חבלה.

לעומקו של מקרא כי תצא

על דרך הרמז ירמזון אלו הדברים לביאת משיח צדקנו ולבניין בית המקדש: **וְאִם-אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעֵבְטוֹ** שאין עני יותר מהמצפים לגאולה. וירמוז על **המשיח**, **עני ורוכב על חמור**. והקב"ה הכתיב על עצמו **לֹא תִשָּׁכַב בְּעֵבְטוֹ**. הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

ולכן נאמר פעמיים **השב תשיב**, **הֲשִׁב תְּשִׁיב לּוֹ אֶת-הָעֵבוֹט**, כנגד מה שנאמר פעמיים משכן [פרשת פקודי, שמות לח, כא'] **אֲלֵה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת ופירש"י** שם **הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן**, שנתמשכן פעמיים בעוונותיהם של ישראל, והכתיב הקב"ה כביכול על עצמו, **השב תשיב**. כשם שהשבתי פעם אחת את המקדש השני **כֵּן אֲשִׁיב פֶּעַם שְׁנִיָּה אֶת הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁלִישִׁי**, **כְּבֹא הַשְּׁמַשׁ**. כאשר יפציע שחר הגאולה. **וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ** אל תקרא **בְּשִׁלְמָתוֹ** אלא **בְּשִׁלְמוֹתוֹ**. ככתוב כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו. **וּבְרַכְךָ וּבְרַכְךָ**, סופית דגושה, לרמז על שתי ברכות. **בְּרַפַּת** כהנים בבית המקדש **וּבְרַפַּת** כהן גדול ביום הכפורים, **וְלֵךְ תִּהְיֶה צְדָקָה**, שיעלו כולם אל בית מקדשך לצדק לפניך את הדין ולהודות על החסד

לשון הרע, **זכור** העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים.

ויש לשאול, מדוע יוזכר שם הרחמים י'הו'ה' על נגע הצרעת של מרים שהוא דין קשה. דהוי ליה למימר **אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה אֱלֹהִים לְמַרְיָם**. **ללא שם הוי'ה'.**

ולעומקו של מקרא, יֶאֱמַר, ששני שמות השם הם כנגד שתי זכירות.

האחת, **כפשוטו של מקרא** כפירש"י, **לזכור עוון לשון הרע**. וכנגד זה הזכיר שם **אלקים** שהוא שם של דין. **והשניה**, לזכור כוחה של **הַפֶּרֶת הַטוֹב**. שבעבור שזכתה למשה שעה הקלה, חכו למרים כל בני ישראל עד סוף ימי סגירותה, עד שנטהרה מצרעתה. **וכנגד מתן שכר טוב על הכרת הטוב** הזכיר שם י'הו'ה', שהוא שם של **רחמים**.

ונצטוינו על שתי הזכירות הללו שהם יסוד של **שכר ועונש**, להיטיב דרכינו בעולמו של אבינו מלכנו.

וְאִם-אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעֵבְטוֹ (כד, יב) **הֲשִׁב תְּשִׁיב לּוֹ אֶת-הָעֵבוֹט** **כְּבֹא הַשְּׁמַשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבְרַכְךָ וְלֵךְ תִּהְיֶה צְדָקָה לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ** (כד, יג) **וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵד אֱלֻמָּנָה** (כד, יז)

לעומקו של מקרא כי תצא

על עמלק.
והמלה **תשכח** תדרש במשמעות כפולה. **כפשוטו** וכמדרשו. **כפשוטו** היפך הזכירה. וכמדרשו לשון מציאה. שכן בארמית **לא תשכח** יתפרש לא **תמצא**. מלחמתך תהיה מלחמת חרמה עד שלא ימצא אצלך כל שמץ ממנו, מיצר הרע.

ועל דרך **הצח**, הטעם במלה **לא** [תשכח] הוא בטפחא. **לא תשכח**. והטפחא היא מעין הפסקה, **ולכן ידרש לעומקו של מקרא**, אם לא תבערו לעמלק כליל, אז **תשכח**, **תמצאהו** **בך יותר ויותר**.

או כלך לדרך זו, אם **לא** תתן לו מקום בעולמך, אז יתקיים בך **תשכח**, כפשוטו. **תשכח** ממנו. ואז גם **תשכח** כמדרשו, **תמצא** יראת אלקים. שנאמר בפרשת עמלק **ולא ירא אלקים**.

ולא ירא אלקים

פירש רש"י ולא ירא עמלק אלהים מלהרע לך.

והרחמים. **לפני ה' אלקיך**. שכולם יעמדו **לפניך** כבני מרון בצדקך עמוסיך.

ובאמרו ולא תחבל בגד אלמנה גם כאן כביכול הכתיב הקב"ה **על עצמו**, להשיב שכינתו לציון ולא למשפן עוד את משכן ה' בעבור עוונותיהם של ישראל, כי איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה **כאלמנה**, ואמר לא תחבול בגד **אלמנה**. וכן לעתיד לבא הבטיחנו הקב"ה כביכול באמרו על עצמו **ביוםו תתן שכרו** (כד, טו) הוא היום המקנה במהרה בימינו ליתן השכר המושלם **לפדות מחפי קץ ישועתו**.

זכור את אשר-עשה לך עמלק **בדרך בצאתכם ממצרים וגו'** **תמחה את-זכר עמלק מתחת השמים** **לא תשכח** (כה, יז).

נעץ הכתוב תחילת הפרשה בסופה. כי עמלק הוא היצר הרע, והוא רצועת מרדות לישראל, ולא דברה התורה אלא כנגדו, והיא המלחמה התמידית של האדם מישראל להתגבר

לעומקו של מקרא כי תצא

והוינו בה, לשיטת רש"י. מה היא יראת אלקים שהיה לכאורה ראוי לעמלק להיות, כדי לומר **וְלֹא יֵרָא אֱלֹהִים**.

ויש לומר, שיראת אלקים שלו, של עמלק, **כביכול**, לעשות רצונו ית' להיות רצועת מרדות לישראל.

והוא אינו יודע כי **כאשר** יעשה יותר מכפי שצָוָה, יאָמַר בו: **וְלֹא יֵרָא**. ואשר על כן יוטעם **וְלֹא יֵרָא**, בטיפחא. להיות כפי' אוה"ח הק', שאינו ירא כאשר עושה יותר ממה שצוה. ולפירוש רש"י לא תיחשב כאן הטיפחא כהפסקה כנ"ל.

ועל דרך הצח, **ישלימו** פירושיהם של רש"י ואוה"ח הק' זה את זה: **לומר** שהיא כברכת יצחק לעשו שעמלק מצאצאיו: והיה כאשר **תריד** ופרקת עולו מעל צוארך. ופירושו כעין נוטריקון: תרי"ד - כאשר **תראהו יורד** ביראת שמים ופרקת עולו. שכאשר **ישראל** אינו ירא הרי עמלק רצועת מרדות. וכאשר **עמלק** אינו ירא, הרי תמחה את זכרו. ובכך משלימים פירושי רש"י ואוה"ח הק' זה את זה.

ומובא בשפתי חכמים שדייק כן מאחר ו"עיף ויגע" הם תואר, כיצד היו ישראל, ואם ירא מתיחס לישראל כתואר היה צריך להיות מנוקד ב"שוא". כזה: ולא **יֵרָא** אלקים. ומאחר ונכתב בקמץ כפֿעל, בהכרח אינו מתיחס לתואר של ישראל אלא לעמלק שלא היה יֵרָא.

ואוה"ח הק' פירש ולא יֵרָא - **ישראל**, מתוך שהיה עיף ויגע, ולא היה בו כח לעמוד כנגד יצר הרע המסיטו מיראת אלהים.

ויש ליתן טעם מה הכריח את אוה"ח הק' לפרש כן שישראל הוא שלא היה ירא.

ושמא יש לומר משום טעם הטיפחא שבמילה יֵרָא. שכן הטיפחא היא כעין הפסקה, ובזה מתקשרת לתחילת הפסוק. למלה ואתה. וכה יֵקְרָא: ואתה עיף ויגע ולא יֵרָא. ורש"י לא חש לטיפחא כאן כהפסקה אלא כטעם משלים לסוף הפסוק.

ולעומקו של מקרא נראה לי שבדריהם על דרך המוסר, כאומרו: **אם ימצא בך עמלק**, אזי **"וְלֹא יֵרָא"** - **ישראל** קאי. ואם לא ימצא בך עמלק, אזי **"וְלֹא יֵרָא"** - **אעמלק** קאי. ובלי יראת אלקים אין לו קיום.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com